

Лукашова А.В.,

аспірантка кафедри архітектури будівель та дизайну Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

АКТУАЛЬНІСТЬ ЗБЕРЕЖЕННЯ РІЗЬБЛЕНОГО ДЕКОРУ ЧЕРНІГОВА У ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ЧАС

Різьблений декор у системі композиційних засобів архітектури міста відіграє важливу роль у створенні естетичної та культурної ідентичності міського середовища. Його можна використати для надання місту унікального характеру та відображення історичного, культурного та мистецького спадку, а також створення специфічної атмосфери.

Будинки з дерев'яним різьбленням збереглися в різних частинах Чернігова. Кожен із них вже має понад столітню історію, а тому стан збереженості і вигляду будівель дуже різний, так само як і ставлення господарів до декоративного оздоблення будинків. Важливо не лише вивчати місцеве різьблення як мистецьке явище, значно нагальнішою проблемою є його збереження від знищення часом, власниками, забудовниками та війною.

Проблема збереження чернігівських архітектурних пам'яток постійно порушується в місцевій пресі, у радіо- та телевізійних передачах. Водночас, стан дерев'яної архітектури кінця ХІХ – початку ХХ ст. потребує постійного моніторингу, оскільки зникає вона дуже стрімко. Ті дані, які можна встановити за документами та власними спостереженнями, наводять на думку про реальну перспективу зникнення, яка їй загрожує. Як показує досвід, надання будинкам охоронного статусу не гарантує їх збереження. Бути пам'ятками історії та архітектури і користуватися охоронним статусом не лише номінально, а й фактично достойні ще чимало будинків Чернігова.

Повернути колишню красу будинкам могла б продумана програма реновацій, коли мешканцям комунальних будинків пропонують ліпші житлові умови, а в будинку залишається один господар. Проте зазвичай будинки, з яких виселяють мешканців, приречені на знесення. Надто велика спокуса використати площу в центрі міста під будівництво. За кордоном таким будівлям шукають власника з умовою, що її буде реконструйовано зі збереженням первісного вигляду. Пріоритет надається тим, хто планує використовувати її під готелі, музеї тощо, тобто залучати до її використання туристів. Власники чернігівських дерев'яних будинків, серед яких чимало людей літнього віку, здебільшого не можуть самостійно відновити їхній зовнішній вигляд, до того ж ціни на дерев'яні матеріали, фарбу, послуги майстра з відновлення різьблення недешеві. Вирішенням проблеми може бути:

- створення спеціальних фондів;
- волонтерська допомога;
- фінансування за системою краудфандингу;
- створення скансену або пішохідної вулиці з облаштуванням ремісничих майстерень, кав'ярень, сувенірних крамниць, музеїв народного мистецтва, художніх салонів тощо в старих будинках із різьбленням.

Важливу роботу з популяризації відновлення саме регіональних особливостей архітектури робить команда RE:Ukraine Villages від архітектурної майстерні Valbek bureau [1]. Мета цього проєкту – зберегти сформований органічний образ українських сіл та не дати стерти його типовою забудовою.

Завдяки практикам digital-архітектури було сформовано дизайн-коди кількох областей, у тому числі й Чернігівської. Усі знахідки та спостереження було зібрано в доступному онлайн-конструкторі, який має допомогти власникам зруйнованих будинків швидко ухвалити необхідні рішення і розпочати відбудову.

Різьблений декор відображає культурну спадщину та традиції міста. Чернігівське дерев'яне мереживо додає індивідуальність і характер місту,

допомагаючи відрізнити його від інших місць. Різьблений декор можна використати для створення унікальних архітектурних елементів, які роблять місто визначним.

Архітектурне обличчя Чернігова зазнає змін, і цей процес вимагає відповідального ставлення, оскільки може постати під загрозою його архітектурна неповторність. Наразі має загрозу зникнення архітектурна спадщина з дерев'яним мереживом, яка відтворює цілий розділ поліської культури. При тому, що довоєнний Чернігів мав переважно дерев'яну забудову, нині в місті залишилося близько 250 будинків, прикрашених різьбленням. Кожний п'ятий будинок із тих, що залишились, уже втратив частину своїх прикрас, кожний одинадцятий – зруйнується найближчим часом. Збереження та відновлення історичної дерев'яної забудови може мати і прямий економічний ефект. Досвід інших українських та зарубіжних міст свідчить про можливе використання таких об'єктів у туристичній справі. Такі можливості в Чернігові є з огляду на компактне розташування цих архітектурних об'єктів у декількох районах міста. Використання різьбленого декору в архітектурі міста додає художньої цінності та культурного багатства до громадського простору, створюючи неповторний характер та ідентичність міста, робить його привабливим для жителів та гостей.

ЛІТЕРАТУРА

1. An online constructor that simplifies the reconstruction of rural houses with respect for their surroundings. 2024. URL : <https://villages.reukraine.org/>
2. Алешугіна Н.О., Зеленська О.О. Стан житлової дерев'яної архітектури ХІХ – початку ХХ ст. міста Чернігова та її використання як туристичного ресурсу. *Наукові записки НаУКМА. Історія і теорія культури*. 2019. Том 2. С. 72-81.